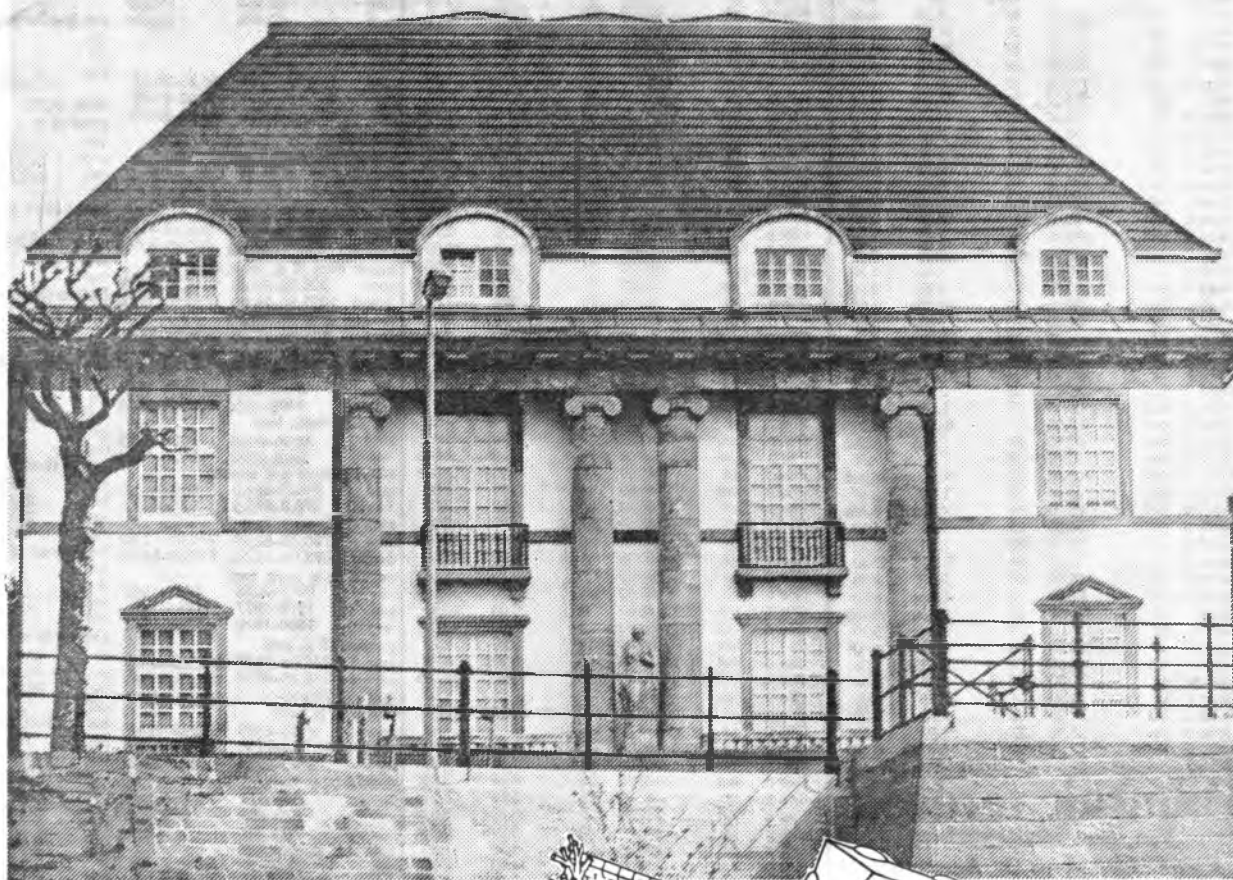

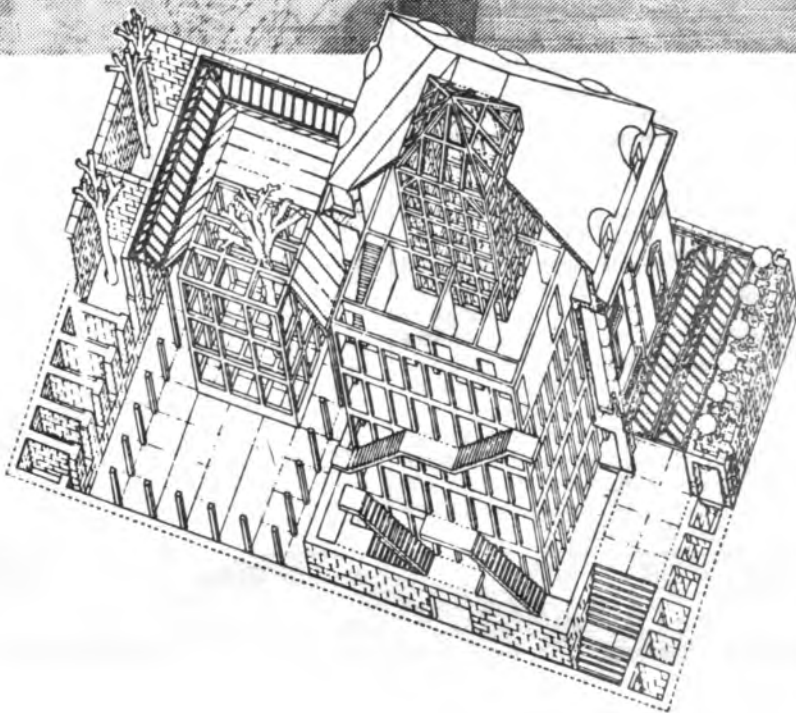
1)

Na tachtig jaar hebben de Duitsers eindelijk hun architectuurmuseum. Het werd enkele dagen geleden geopend in Frankfort als onderdeel van een „museumkilometer” aan de oever van de Main. De directeur wil meer dan alleen verzamelen en bewaren: het moet een „uitwisselingsplek” worden waar discussies plaatsvinden.

DE DISCUSSIE over de oprichting van een Nederlands architectuurmuseum laaide de afgelopen maanden weer op. Amsterdam bood een gedeelte van de Beurs van Berlage aan, terwijl de Rotterdamse Kunststichting met argumenten kwam waarom juist de Maasstad voor een Rijksmuseum voor de Architectuur in aanmerking komt.

In de Bondsrepubliek is men een stap verder. Daar werd op 1 juni het eerste architectuurmuseum in Duitsland geopend, en wel in Frankfort aan de Main. Tussen het eerste idee en de uitvoering zaten bijna tachtig jaar. Al in 1906 eisten zeventendertig beroepsverenigingen van architecten en ingenieurs een museum voor de bouwkunst. Eerst verhinderde de Eerste Wereldoorlog de bouw, daarna vergat men het gewoon. Na de Tweede Wereldoorlog was wederopbouw een eerste vereiste.

Boven het architectuurmuseum in Frankfort: eindelijk na tachtig jaar. Daaronder een ontwerptekening van het huis in het huis.

Frankforts museum wil architectuur in discussie brengen

2)

Heinrich Klotz, hoogleraar in de kunstgeschiedenis aan de Universiteit van Marburg, pakte het idee van een museum weer op en vond uiteindelijk in 1979 een maecenas: de stad Frankfort besloot een Duits architectuurmuseum op te richten. Destijds bedoeld als een Duits nationaal monument; het uiteindelijke resultaat ziet er heel anders uit.

Een museum voor de architectuur is ook voor Duitsland iets buitengewoons. Weliswaar heeft Duitsland een aantal architecten van internationale faam voortgebracht, maar na de oorlog stond slechts het begrip „een dak boven het hoofd” op de agenda, en tijdens deze wederopbouw vierde opnieuw het onkritische gebruik van veel beton hoogtij. Op deze manier werd het bouwen nooit tot een gezamenlijke architectonische cultuur, zoals die wel bestond in de Scandinavische landen en in Nederland, voor welke laatste Duitsers steeds meer belangstelling hebben.

Architectuurmusea bestaan inmiddels in Londen (Royal Institute for British Architects), New York (deel van het net heropend Museum Of Modern Arts), Helsinki, Stockholm, Oslo, Brussel en — ook nieuw — in Bazel.

In de Bondsrepubliek bevinden zich verzamelingen in de Technische Hogescholen in Karlsruhe, Berlijn en München, in de Academie voor Beeldende Kunsten in Berlijn, en uiteraard het Bauhaus-Archief aldaar.

Dat de stad Frankfort besloot het Duitse architectuurmuseum op te richten is geen toeval. Deze centraal gelegen plaats heeft in de twintiger jaren belangrijke vernieuwingsprojecten een plek gegeven onder het motto „Het Nieuwe Bouwen”, waaraan namen verbonden zijn als May, Kramer en Stam.

Van deze bouwprojecten bleef weinig overeind. Oorlog en naoorlogse speculatie hebben van Frankfort een stad gemaakt, „waarin”, volgens de socialistische wethouder voor cultuur Hilmar Hoffmann, „meer kapot gemaakt werd dan in welke andere Duitse stad ook”.

Hier ontstond echter ook buitengewoon veel verzet, dat tot uiting kwam in kraakbewegingen en brede discussies over de stadsplanning. In deze tijd deed Frankfort een poging om tegenover het imago van het financiële hart (Ma-i-nhattan) van Duitsland een cultureel imago op te bouwen. Van alle kanten werden initiatieven op kunstzinnig terrein ondernomen, links en rechts, van boven- en van onderop. Dientengevolge omstreeden, maar zeker wat de verdere uitwerking betreft nog door niemand te beoordelen, is het geweldige project aan de oever van de Main: een keten van musea. Tegenover het zakelijke en functionele van de stad is hier niet alleen symbolisch maar concreet, ruimtelijk en architectonisch een gebaar gemaakt: een lange keten van musea, waaronder het Duitse filmmuseum, het museum voor kunstnijverheid en het architectuurmuseum.

De gemeente besloot voor deze „museumkilometer” net zoveel geld te investeren als haar bijdrage aan de gebouwen van de Frankfurter Messe. Inderdaad, Frankfort is rijk, de stad met de minste schulden in de Bondsrepubliek. Maar dat cultuur niet slechts met aalmoezen wordt bedacht is ook in Duitsland een uitzondering. Het architectuurmuseum zelf wordt door de stad met dertien miljoen gulden voor de bouw en ruim acht ton vaste kosten per jaar volledig gefinancierd.

Heinrich Klotz, bekend als architectuur-historicus en criticus, ontwikkelde de opzet van het museum. Hij stelde de rol van de architecten voor het leefmilieu ter discussie en ziet de architectuur als een onderdeel van de complexe „discipline van de ecologie van de mens”. Ook wethouder voor cultuur Hilmar Hoffmann ziet dat zo: „Kwesties van vormgeving zijn niet alleen vragen met betrekking tot de bouwkunst maar ecologische vragen in brede zin”. Volgens Klotz beweegt deze discussie zich tussen „sociaal” en „fictief”. Of het museum de oude Duitse polarisatie als een soort Duitse traditie zal voortzetten of zal overwinnen is nog niet te voorzien. Heinrich Klotz wordt in staat geacht een synthese te

kunnen vormen en vruchtbare uitwisselingen te stimuleren, zoals dat in Nederlandse vakkringen dikwijls lukt. Klotz heeft ervoor gekozen niet alleen te verzamelen, maar het museum ook als een podium voor discussie te presenteren en zodoende de „frustratietolerantie te verhogen, dus pluriformiteit mogelijk te maken”. Een belangrijke en hoopgevende onderneming voor een moeilijk land met weinig onderlinge uitwisseling en souplesse tussen de partijen.

Klotz, inmiddels directeur van het museum, stelde ter gelegenheid van de opening „postmoderne architecten — revisie van de modernen” tentoon, (Rem Koolhaas maakt er deel van uit), een expositie die vervolgens naar Parijs, Zürich en Chicago zal gaan. Daarna wil hij de verkelving van de deelstaat Hessen, „Hessen vermessen”, aan de orde stellen. Het gaat hierbij om het wonen en vestigen in en daarmee verstedelijken van dit gebied. Een aantal publikaties is het begin van een instituut voor architectuuronderzoek en -theorie, waarbij het voor Klotz mogelijk is via zijn hoogleraarschap aan de universiteit van Marburg studenten onderzoek te laten doen.

Het ontwerp is van Oswald Mathias Ungers, een postmoderne architect, in Nederland vooral bekend door zijn deelname enkele jaren geleden aan Architecture International Rotterdam (AIR). Een sokkel, waarop een glazen dak, omgeeft de buitenwanden van een 19e eeuwse villa, waarbinnen weer een nieuw huis ontstaat. Oorspronkelijk was het de bedoeling dat het dak ervan boven de villa uit zou groeien en van buitenaf zichtbaar zou zijn: een huis in een huis in een huis zoals het principe van de Russische houten poppetjes.

Het gebouw zal wellicht veel stof doen opwaaien, ook wat op zijn 1300 vierkante meter tentoonstellingsvloer te zien zal zijn: het beste dat het museum kan overkomen — wil het levendig zijn. Het zal Heinrich Klotz niet makkelijk vallen de architectuurdiscussie die openbaarheid te geven en begrip op te wekken die zolang ontbroken hebben. Bouwen als experiment is zeldzaam bij de Duitsers. Waar het sociale en het artistieke elkaar uitsluiten blijft slechts een kaal cynisch denken overeind, dat bouwen niet als cultuur opvat. Wat de Bondsrepubliek betreft heeft Heinrich Klotz een pretentieuze cultuurpolitieke beslissing genomen: het museum niet alleen als bewaarplaats, maar als een uitwisselingsplek. Of het lukt?

REINHOLD BERTLEIN
ROLAND GUNTER

(Bertlein is Amsterdams correspondent voor Duitse media, Günter is hoogleraar kunstgeschiedenis in Bielefeld).